

ТОЧНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФОРМАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ ЕЛЕКТРОННИМ ТАХЕОМЕТРОМ ЗТА5Р.

Юрківський Р. Г., Мірошніченко А. С., Коріцька С. І., Шма-
дюк Т. С. (Одеська державна академія будівництва та архітектури
м.Одеса)

За свідченням багатьох джерел при дотриманні сталого поряд-
ку роботи з електронним тахеометром ЗТА5Р точність визначення
планового положення знімальних геодезичних точок задовільняє
теоретичну.

Але в екстримальних умовах, при складності установки і вер-
тикального утримання відбивача, наприклад, при визначенні пла-
ново-часових зміщень положення труби магістрального газопрово-
ду, реальна точність потребує подальшого вивчення.

У даній статті розглядається питання реальної точності вимі-
рювань електронним тахеометром ЗТА5Р у складних умовах дійс-
ного об'єкту.

Деформаційні процеси в Одеському регіоні є наслідками сучасних
геотектонічних рухів і зростаючого антропогенного впливу на літосфе-
ру: непередбачені зміни режиму ґрунтових вод, наявність підземних
пустот (катакомб), застосування при будівництві невипробуваних тех-
нологій і конструкцій тощо.

Кількісна оцінка деформаційних зрушень уможливорює визначення
їх причин, джерел і своєчасну організацію відповідних заходів по за-
безпеченню життєдіяльністю досліджуваних об'єктів.

Розглянемо точність визначення електронним тахеометром ЗТА5Р
планового положення деформаційних марок, закріплених по верху
труби наземного магістрального газопроводу довжиною біля 160 м.,
який розташований на горизонтально-похилій ділянці із крутизною
схилів від 0° до 28° . Труба на опорах проходить на висоті до 2,5 м над
поверхнею землі.

Координати деформаційних марок m1 – m15 визначались полярним
способом відносно пунктів локальної геодезичної мережі Т1–Т4
(рис.1).

Теоретично середні квадратичні похибки вимірювань цим приладом
складають [1,2]:

горизонтального кута $m_\beta = \pm 5''$,
 вертикального кута $m_\nu = \pm 7''$,
 похилої відстані $m_D = \pm (5 + 3 \cdot 10^{-6} D)$ мм.

Оскільки горизонтальне прокладання визначається за формулою

$$d = D \cdot \cos \nu, \quad (1)$$

то середня квадратична похибка його визначення складає

$$m_d = \sqrt{\cos^2 \nu \cdot m_D^2 + D^2 \cdot \sin^2 \nu \cdot \frac{m_\nu^2}{\rho^2}} \quad (2)$$

Для досліджуваного об'єкту відстані D від пунктів мережі до марок становлять від 10 м до 100 м, а вертикальні кути ν від 0° до 28° .

Тоді для $D_{\max} = 100$ м середня квадратична похибка складає відповідно:

$m_d \approx \pm 5,3$ мм для кута $\nu = 0^\circ$, і

$m_d \approx \pm 5,0$ мм для кута $\nu = 28^\circ$.

Тобто, середня квадратична похибка визначення горизонтального прокладення не перевищує $\pm 5,3$ мм.

Координати деформаційних марок обчислюються за формулами:

$$\begin{aligned} x &= d \cdot \cos \beta, \\ y &= d \cdot \sin \beta \end{aligned} \quad (3)$$

звідси їх середні квадратичні похибки відповідно дорівнюють

$$\begin{aligned} m_x &= \sqrt{m_d^2 \cdot \cos^2 \beta + d^2 \cdot \sin^2 \beta \cdot \frac{m_\beta^2}{\rho^2}} \\ m_y &= \sqrt{m_d^2 \cdot \sin^2 \beta + d^2 \cdot \cos^2 \beta \cdot \frac{m_\beta^2}{\rho^2}} \end{aligned} \quad (4)$$

При $d = 100$ м для $\beta = 0^\circ$ - максимальне значення $m_x = \pm 5,3$ мм і для $\beta = 90^\circ$ - максимальне значення $m_y = \pm 5,3$ мм.

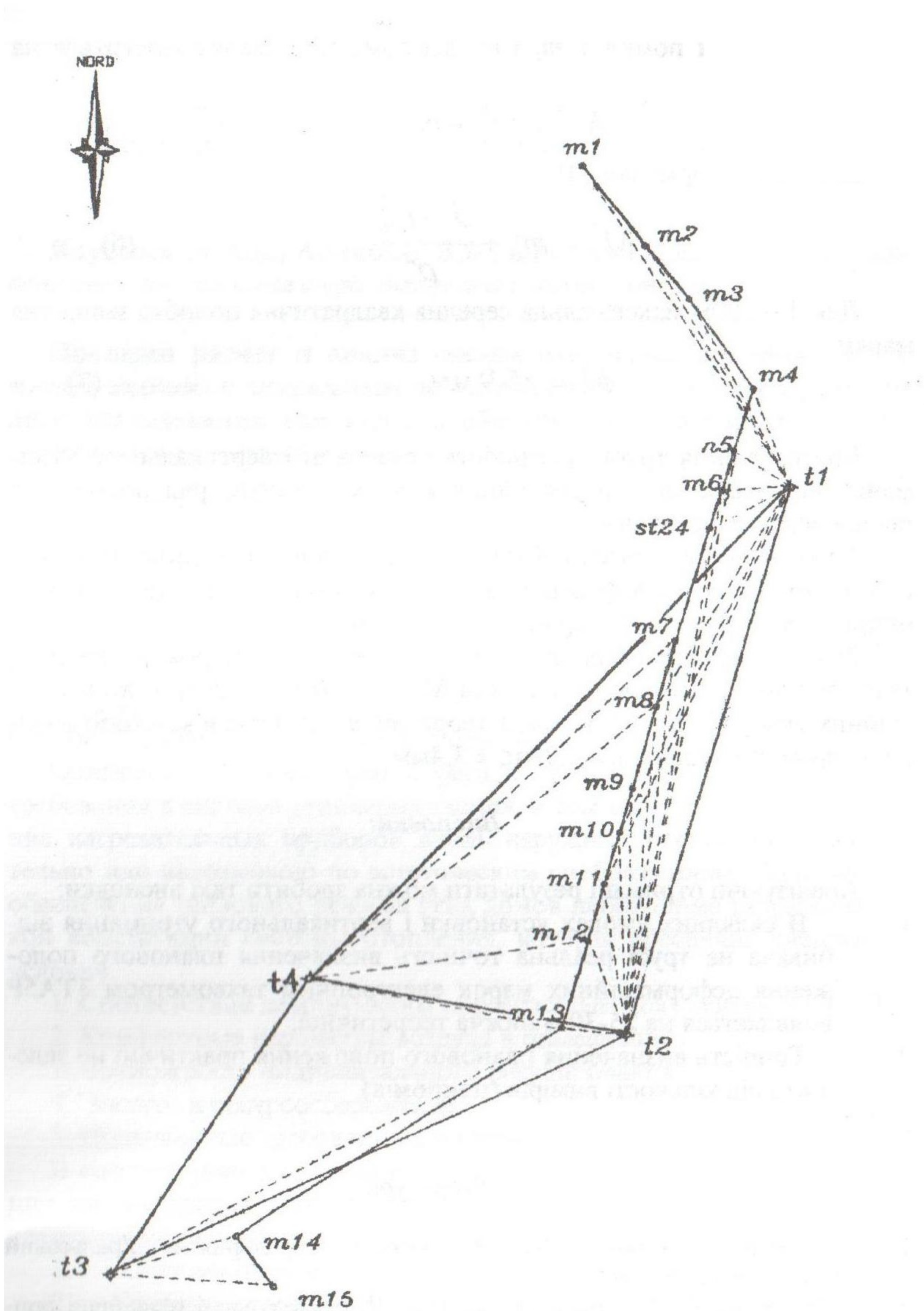

рис. 1. Схема визначення планово-часового положення деформаційних марок газопроводу з пунктів локальної геодезичної мережі.

Під впливом помилок m_x і m_y деформаційна марка зміститься на величину

$$M^2 = m_x^2 + m_y^2 \quad (5)$$

або згідно формулам (4)

$$M^2 = m_d^2 + \frac{d^2 \cdot m_\beta^2}{\rho^2} \quad (6)$$

Для $d = 100\text{м}$ максимальна середня квадратична похибка зміщення марки

$$M = \pm 5,9\text{мм} \quad (7)$$

Круте падіння труби, складність установки і вертикального утримання відбивача на деформаційних марках викликає ряд похибок, в першу чергу за редукацією.

Тому для оцінки реальної точності при наявності видимості планового положення п'яти деформаційних марок визначалось з двох пунктів опорної мережі, а трьох марок – із трьох пунктів.

Реальна середня квадратична похибка зміщення марок за результатами подвійних вимірювань склала $M = \pm 5,7\text{мм}$, за результатами потрійних вимірів – $M = \pm 5,3\text{мм}$, а теоретична – для такої кількості вимірів відповідно дорівнює $\pm 4,2\text{мм}$, $\pm 3,4\text{мм}$.

Висновки:

Аналізуючи отримані результати можна зробити такі висновки:

1. В складних умовах установки і вертикального утримання відбивача на трубі реальна точність визначення планового положення деформаційних марок електронним тахеометром ЗТА5Р виявляється на 25-30% нижча теоретичної.
2. Точність визначення планового положення практично не залежить від кількості вимірів (прийомів).

Література

1. Тахеометр електронный ЗТА5Р. Проспект госпредприятия „Уральський оптико-механический завод”.
2. Костецька Я. М. Геодезичні прилади. Ч. II Електронні геодезичні прилади – Львів, Престижінформ, 2000. – с.323.